
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

ХАРАКТЕРИСТИКА ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВЕСЛУВАННІ АКАДЕМІЧНОМУ

Оксана Шинкарук, Анастасія Коженкова

Резюме. Установлено, что эффективность соревновательной деятельности обусловлена большим количеством объективных и субъективных факторов, которые действуют в комплексе и обеспечивают спортивный результат. Определены основные объективные факторы в гребле академической: финансирование подготовки, материально-техническая база, материально-технические условия и условия проведения соревнований, количество соревнований и стартов, а также субъективные факторы: подготовленность спортсменок, размещение по номерам в лодке, морфологические данные и индивидуальные особенности, психологическая совместимость членов экипажа, возраст, спортивный стаж и спортивный результат.

Ключевые слова: субъективные и объективные факторы, гребля академическая, соревновательная деятельность.

Summary. It has been revealed that the efficiency of competitive activity is due to the large number of objective and subjective factors, which operate in the complex and provide athletic result. The main objective factors in rowing have been identified: funding for training, material and technical base, logistical terms and conditions of competitions holding, the number of competitions and races. The main subjective factors have been: fitness level of female athletes, placement in the boat, morphological data and individual characteristics, psychological compatibility of crew members, age, sports experience and athletic performance.

Keywords: subjective and objective factors, rowing, competitive activity.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Жорстка конкуренція у спорті вищих досягнень вимагає постійного вдосконалення системи підготовки спортсменів міжнародного класу. Спортивний результат як продукт змагальної діяльності, що має самостійну цінність для спортсмена, тренера та всіх суб'єктів спортивної діяльності, обумовлюється рядом факторів. До них належать індивідуальні особливості особистості спортсмена, ефективність системи підготовки, кліматичні, географічні та матеріально-технічні, соціальні умови, в яких проводяться змагання та багато іншого [6].

Всебічні знання про структуру змагальної діяльності в конкретному виді спорту, фактори її забезпечення і реалізації, наявність відповідних функціональних можливостей і техніко-тактичного оснащення лише створює необхідні передумови для досягнення заданого результату. Однак його практична демонстрація залежить від здатності та реалізації цих передумов в умовах відповідальних змагань [3].

Змагальна діяльність у спорті розкриває потенційні можливості людини, фізичні й психічні резерви організму. При цьому досягти результатів світо-

вого рівня можуть лише обдаровані люди, завдяки багаторічній спеціалізованій напруженій підготовці.

Дослідженням змагальної діяльності присвячено достатньо публікацій [3, 6, 8, 9], але розвиток сучасного спорту в цілому та веслування академічного зокрема свідчить про постійні зміни чинників, що впливають на ефективність виступу спортсменів. При дослідженні основних факторів науковці рекомендують спиратися на результати педагогічних, фізіологічних та біохімічних досліджень, які суттєво доповнюють один одного.

Дослідження проведено згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темами 2.12 «Формування системи багаторічного відбору і орієнтації спортсменів» (номер держреєстрації 0111U001725) та 2.34 «Технологія відбору та орієнтації спортсменів-початківців в різних видах спорту».

Мета дослідження – визначити чинники та значущість їх впливу на ефективність змагальної діяльності у веслуванні академічному.

Методи дослідження: аналіз даних спеціальної науково-методичної літератури, опитування, ана-

Рисунок 1 – Фактори, що впливають на ефективність змагальної діяльності

ліз даних Інтернет, метод експертних оцінок, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення.

Аналіз даних спеціальної літератури [3, 9] показав, що ефективність змагальної діяльності залежить від ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів, до яких можна віднести матеріально-технічні умови, матеріально-технічну базу, умови проведення змагань, місце проведення змагань, стартовий номер, фінансування підготовки, кількість змагань і стартів, підготовленість веслувальника, їх розміщення за номерами, морфологічні дані та індивідуальні особливості спортсменів, психологічну сумісність членів екіпажу, вік, спортивний стаж і спортивний результат спортсмена (рис. 1).

До об'єктивних факторів належать ті, що виникають, існують і діють незалежно від того, якими конкретними рисами володіють фактори суб'єктивні, усвідомлюються вони членами об'єднання чи ні, рахуються з ними члени об'єднання у своїй діяльності чи ні.

Об'єктивні умови визначають у цілому характер, структуру та напрям дій. Категорія суб'єктивних факторів суміжна з категорією об'єктивного чинника або об'єктивних умов. Суб'єктивний фактор завжди діє у межах об'єктивних відношень і умов. Суб'єктивні причини залежать від діяльності окремих людей.

До суб'єктивних чинників відносять стан членів групи або команди, тобто все те, що утворює аспект свідомості людського об'єднання і його членів.

В ході досліджень нами було проведено експертне опитування щодо впливу на ефективність змагальної діяльності спортсменок у веслуванні академічному (четвірка парна) як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників.

У ролі експертів виступали тренери, які працювали і працюють в даний час зі спортсменами збірної команди країни і спортсменок високої квалі-

фікації, які спеціалізуються у веслуванні академічному. Всього в опитуванні взяли участь 17 експертів. Експертне опитування проводилося методом анкетування. Анкета містила вісім основних об'єктивних та чотирнадцять суб'єктивних чинників, які за даними літературних джерел є надійними та інформативними [3, 8], восьмий та чотирнадцятий фактори (інше) відповідно впливають на змагальну діяльність та їх урахування дозволяє оцінити ступінь впливу неврахованих факторів.

Узгодженість думок експертів перевірялася за допомогою коефіцієнта конкордації ($W = 0,74$, $p < 0,05$).

Основними об'єктивними чинниками експерти визначили фінансування підготовки (40 балів), матеріально-технічну базу (48 балів) та матеріально-технічні умови (53 бали), умови проведення змагань (70 балів), кількість змагань та стартів (71 бал) (табл.1). Визначення саме цих факторів пов'язане, насамперед, з тим, що у веслуванні академічному важливе значення має спортивне обладнання, що впливає на швидкість проходження дистанції, відповідні кліматичні умови, цілеспрямована підготовка до змагань, яка повноцінно забезпечується, та раціонально сплановані старты. Необхідно зазначити, що на об'єктивні чинники тренер та спортсмен індивідуально практично не впливають, а суб'єктивні фактори саме залежать від наставника та його команди.

Серед чотирнадцяти основних суб'єктивних факторів (табл. 2) експерти перевагу віддали всім видам підготовленості спортсменок та екіпажу: фізичній (42 бали), технічній (47 балів), психологічній (55 балів), функціональній (70 балів) та тактичній (110 балів). Веслування академічне є технічно складним видом спорту, який вимагає від спортсменів точної координації в роботі майже всіх м'язових груп. Із 14 (8 чоловічих і 6 жіночих) класів суден 12 є командними, що висуває додаткові вимоги до технічної, фізичної та функціональної підготовленості веслувальників, узгодженості їх дій [4].

Таблиця 1 – Вплив об'єктивних чинників на ефективність змагальної діяльності у веслуванні академічному за даними експертного опитування, n = 17

Чинник	Середній бал	Сума балів	Ранг
Матеріально-технічні умови	3,1	53	3
Матеріально-технічна база	2,8	48	2
Умови проведення змагань	4,12	70	4
Місце проведення змагань	4,88	83	6
Стартовий номер	6,7	114	7
Фінансування підготовки	2,35	40	1
Кількість змагань та стартів	4,18	71	5
Інше	7,88	134	8

Таблиця 2 – Вплив суб'єктивних чинників на ефективність змагальної діяльності у веслуванні академічному за даними експертного опитування, n = 17

Чинник	Середній бал	Сума балів	Ранг
Фізична підготовленість	2,47	42	1
Технічна підготовленість	2,76	47	2
Тактична підготовленість	6,47	110	5
Психологічна підготовленість	3,23	55	3
Інтегральна підготовленість	9,47	161	11
Функціональна підготовленість	4,12	70	4
Розміщення веслувальників за номерами	6,65	113	6
Морфологічні показники	8,41	143	9
Індивідуальні особливості спортсменів	8,18	139	7
Психологічна сумісність членів екіпажу	8,23	140	8
Вік	11,23	191	13
Спортивний стаж	10,70	182	12
Спортивний результат	8,76	149	10
Інше	14	238	14

Рациональне розміщення спортсменок в човні впливає на його хід та кінцевий спортивний результат, а також психологічна сумісність, що відмічено експертами шостим та восьмим місцями (113 та 140 балів відповідно). При вивченні процесів і результатів комунікацій, динаміки міжособистісних взаємин, групових конфліктів, ефективності групової діяльності й інших соціально-психологічних явищ виявлено, що вони певним чином обумовлені співвідношенням індивідуально-психологічних особливостей між особами, які взаємодіють. В одних випадках це негативно позначається на досліджуваному явищі та знижує ефективність групи, погіршує психологічний клімат, сприяє виникненню конфліктних ситуацій тощо, в інших – позитивно. Поєднання характеристик, які вказують на позитивний вплив на досліджуване явище, визначають як сумісність людей. Психологічна сумісність взаємодіючих партнерів у спільній спортивній діяльності виступає важливим чинником, що обумовлює спрацьованість спортсменів, і проявляється у швидкості оволодіння новими вправами, стабільності їх виконання, оптимізації взаємодії, підвищення результативності змагальної діяльності команди. У різних видах спорту залежно від їхньої специфічності критеріями сумісно-

ті виступають ті чи інші індивідуально-психологічні особливості та особистісні якості спортсменів [1].

Також суттєвими чинниками експерти визначають індивідуальні особливості спортсменок та морфологічні дані (139 та 143 балів відповідно), які впливають на підготовку спортсменок в екіпажі та розміщення за номерами в четвірці парній. Серед показників, що визначають успішність виступу спортсменів у веслуванні академічному, виокремлюють морфологічні. Показники статури спортсменок суттєво впливають на формування індивідуального стилю веслування, на вдосконалення техніки веслування, фізичну працездатність спортсменок та їх спортивні досягнення.

Велика маса тіла дає можливість розвивати великі зусилля на лопать весла, велика довжина тіла – виконувати рухи з більшою амплітудою, більше співвідношення довжини тулуба і кінцівок найбільш ефективно передавати зусилля з весла на човен. У веслувальників одного зросту, але з різною довжиною ніг техніка веслування буде однаковою, вона залежить і від маси тіла спортсмена. Чим більша довжина тіла і рук, тим тривалішим і ефективнішим буде захват, чим довші нижні кінцівки, тим більший шлях захвату, ефективніша техніка веслування [2].

Морфологічні особливості академістів забезпечують, як ефективну техніку веслування, так і здатність до тривалої м'язової роботи – прояву спеціальної витривалості [5].

Висновки. Таким чином, ефективність змагальної діяльності залежить від об'єктивних та суб'єктивних чинників, які діють в комплексі та забезпечують спортивний результат. Результати досліджень свідчать, що у веслуванні академічному основними об'єктивними факторами було визначено: фінансування підготовки, матеріально-технічна база, умови проведення змагань та матеріально-технічні умови, кількість змагань та стартів. До основних суб'єктивних факторів належать підготовленість спортсменок, розміщення за номерами, морфологічні дані та індивідуальні особливості, психологічна сумісність членів екіпажу, вік, спортивний стаж та спортивний результат.

Перспективами подальших досліджень є розробка моделі змагальної діяльності жіночого екіпажу четвірки парної у веслуванні академічному з урахуванням її особливостей та чинників, що впливають на її ефективність.

Література

1. Бабушкин Г. Д. Психологическая совместимость и срабатываемость в спортивной деятельности / Г. Д. Бабушкин, Е. В. Кулагина. – Омск: СибГАФК, 2001. – 110 с.

2. *Давыдов В. Ю.* Телосложение спортсменов в академической гребле и гребле на байдарках и каноэ: [монография] / В. Ю. Давыдов. – М.: Физкультура, образование, наука, 1997. – 426 с.
3. *Келлер В. С.* Соревновательная деятельность в системе спортивной подготовки / В. С. Келлер // Современная система спортивной подготовки. – М.: СААМ, 1995. – С. 41–50.
4. *Коженкова А.* Модельные характеристики соревновательной дистанции 2000 м в гребле академической / А. Коженкова // Мир спорта. – 2014. – № 2 (55). – С. 12–16
5. *Мартыросов Э. Г.* Телосложение и спорт / Э. Г. Мартыросов, Г. С. Туманян. – М.: Физкультура и спорт, 1976. – 239 с.
6. *Плетенецька А. В.* Фактори, що забезпечують ефективну змагальну діяльність у швидкісному бігу на роликових ковзанах / А. В. Плетенецька // Теорія та методика фіз. виховання і спорту. – 2014. – № 2 – С. 34–38.
7. *Спортивное плавание: путь к успеху* / под. общ. ред. В. Н. Платонова. – К.: Олимп. лит., 2011. – Кн. – С. 452.
8. *Флерчук В. В.* Обґрунтування провідних факторів, що обумовлюють ефективність тренувальної та змагальної діяльності у веслуванні на байдарках і каное / В. В. Флерчук // Молода спорт. наука України. – Львів, 2008. – Вип. 12, Т. 1. – С. 370–374.
9. *Шустин Б. Н.* Модельные характеристики соревновательной деятельности / Б. Н. Шустин // Современная система спортивной подготовки. – М.: СААМ, 1995. – С. 226–237.

References

1. *Babushkin G. D.* Psychological compatibility and harmony in sports activities / G. D. Babushkin, E. V. Kulagina. – Omsk: SibSAPC, 2001. – 110 p.
2. *Davydov V. Y.* Physique of athletes in rowing and canoeing: [monograph] / V. Y. Davidov. – Moscow: Fizkultura, obrazovaniye, nauka, 1997. – 426 p.
3. *Keller V. C.* Competitive activity in the system of sports training / V. C. Keller // Modern system of sports training. – Moscow: CAAM, 1995. – P. 41–50.
4. *Kozhenkova A.* Model characteristics of 2000 m competitive distance in rowing // Mir sporta. – Minsk, 2014. – N 2 (55). – P. 12–16.
5. *Martirosov E. G.* Body build and sports / E. G. Martirosov, G. S. Tumanyan. – Moscow: Fizkultura i sport, 1976. – 239 p.
6. *Pletenetska A. V.* Factors that provide effective competitive activity in inline speed skating / A. V. Pletenetska // Teoria ta metodyka fizychnoho vyhovannia i sportu. – 2014. – N 2 – P. 34–38.
7. *Sports swimming. The path to success* / ed. by V. N. Platonov. – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2011. – P. 452.
8. *Flerchuk V. V.* Substantiation of the major factors contributing to the effectiveness of training and competitive activity in canoeing / V. V. Flerchuk // Moloda sportyvna nauka Ukrainy. – Lviv, 2008. – Iss. 12, V. 1. – P. 370–374.
9. *Shustin B. N.* Model features of competitive activity / B. N. Shustin // Modern system of sports training. – Moscow: CAAM, 1995. – P. 226–237.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ
ski-oksana@yandex.ru

Надійшла 29.07.2014